

Antti Kaikkonen kesk ym.

Lakialoite laiksi sähkömarkkinalain 57 ja 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Sähkö on useille kotitalouksille merkittävä kuluerä varsinkin sähkölämmitteisissä taloissa. Suomen kaltaisessa suurten lämpötilavaihteluiden maassa ajankohtaiseen kulutukseen perustuva laskutus vaihtelee vuodenaikojen ja lämpötilan mukaan merkittävästi, jopa useilla sadoilla euroilla. Osalle sähkönkäyttäjistä tämä ei ole ongelma, mutta osalle on. Suuresti vaihtelevat laskut hankaloittavat monien kotitalouksien oman talouden suunnittelua ja tulevien kulujen ennakoidmistä huomattavasti. Ongelmat ovat suurimpia varsinkin pienituloisille kotitalouksille, kun kesä- ja talvikuukausien sähkölaskut voivat vaihdella merkittävästi. Moni kuluttaja ottaisi tasaerälaskutuksen käyttöön, jos sellainen vaihtoehto olisi tarjolla.

Aiemmin sähköyhtiöt tarjosivat yleisemmin tasaerälaskutusvaihtoehtoa, mikä helpotti kotitalouksien tilannetta tasaamalla sähkölaskua koko vuodelle. Nyt tuntimittauslaitteistojen yleistyessä sähköyhtiöt ovat suurimmaksi osaksi luopuneet tasaerälaskuttamisesta ja siirtyneet reaalikulutukseen perustuvaan laskutukseen monien asiakkaiden toiveista huolimatta.

Vuonna 2009 annetussa EU:n kolmannessa sähkön sisämarkkinadirektiivissä edellytetään erilaisten maksutapavaihtoehtojen tarjoamista kuluttajille. Sähkömarkkinalain uudistuksen yhteydessä vuonna 2013 silloinen hallitus sisällytti esitykseensä jakeluverkonhaltijan velvoitteen tarjota erilaisia maksuvaihtoehtoja, mukaan luettuna kuluttajan arvioituun todennäköiseen vuotuisen sähkönkulutukseen perustuvan tasaerälaskutuksen. Ehdotus kuitenkin muuttui talousvaliokunnan käsittelyssä siten, että maininnat pakollisista maksutapavaihtoehtoista — kuten tasaerälaskutuksesta — haluttiin poistaa (TaVM 17/2013 vp — HE 20/2013 vp). Muutosta perusteltiin kustannustekijöillä, sillä pakollinen tasalaskutus saattaisi edellyttää sähköyhtiöiltä investointeja tietojärjestelmiin. Talousvaliokunta kuitenkin painotti, että kuluttajille tulisi tarjota erilaisia maksutapoja. Valiokunta luotti mietinnössään siihen, että tällöin tasaerälaskutus olisi myös mahdollinen vaihtoehto markkinaehtoisesti uudistetun lainsäädännön viitoittamalla tavalla. Yhtenä vaihtoehtona pidettiin sähköyhtiöiden ja luottolaitosten yhteistyötä tällaisen vaihtoehdon luomisessa.

Käytännössä talousvaliokunnan kaavailema maksutapavaihtoehtojen lisääntyminen ei ole kuitenkaan toteutunut. Energiaviraston antamassa päätöksessä 31.3.2014 virasto toteaa, että koska velvoitteet tarjota tasaerälaskutusta yhtenä maksutapavaihtoehtona jäivät eduskuntakäsittelyssä pois, voivat verkonhaltijat itse päättää, mitä maksutapavaihtoehtoja ne tarjoavat asiakkailleen. Sähkömarkkinalain 57 ja 69 §:ää on tulkittu siten, että erilaiset maksutavat tarkoittavat vain käteis- tai verkkomaksua. Energiaviraston päätöksen mukaan erilaisten maksutapavaihtoehtojen

Lakialoite LA 34/2016 vp

tarjoamiseen riittävät myös paperilaskun ja e-laskun tarjoaminen. Näin maksutapavaihtoehtojen on tulkittu tarkoittavan fyysisiä tapoja maksaa lasku. Tämä ei kuitenkaan ole riittävä tai lain taroituksen mukainen tulkinta. Käytännöksi on muodostunut, että sähköyhtiöt eivät edelleenkään tarjoa lain hengen mukaisesti ja monien asiakkaiden tarpeista huolimatta tasaerälaskutusvaihtoehtoa, laskuttavat tasaerälaskuista erillisen käsittelymaksun tai nykyisellään jopa poistavat niitä aktiivisesti palveluvalikoimastaan. Tältä osin sähkömarkkinalaki onkin jäänyt puutteelliseksi ja sitä on nyt täydennettävä, jotta kuluttajille olisi tarjolla entistä paremmat vaihtoehdot oman talouden suunnitteluun.

Vuonna 2009 annetulla valtioneuvoston asetuksella sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta ei estetä sähköä myyjää tarjoamasta tasaerälaskutusta, vaikka sähköä mittaamiseen käytettäisiin tuntimittauslaitteistoa. Tästä huolimatta useat palveluntarjoajat eivät ole mahdollistaneet asiakkailleen laskutusmuodoksi tasaerälaskutusta, vaan veloittavat sähköä käytöstä ajantasaisen kulutuksen mukaan, mikäli se on teknisesti mahdollista.

Koska käytäntö ei ole osoittautunut toimivaksi, otti talousvaliokunta alkuperäisen mietintönsä jälkeen uudemman kerran kantaa tasaerälaskutukseen ja totesi, ettei vakiintunut käytäntö vastaa valiokunnan tarkoittamaa tapaa (TaVM 23/2014 vp — HE 182/2014 vp). Valiokunnan tarkoitus oli alunperinkin turvata tasaerälaskutusta vastaavat käytännöt. Koska käytäntö ei ole kuitenkaan vastannut tarkoitusta, on sähkömarkkinalakia tältä osin syytä tarkentaa. Kokemus on osoittanut, etteivät useimmat sähköyhtiöt tarjoa tätä mahdollisuutta vapaaehtoisesti, joten velvoittava lainsäädäntö on tarpeen. Myös sähkömarkkinadirektiivin kuluttajansuojaa koskeva liite 1 edellyttää, että asiakkaat voivat valita useista eri maksumenetelmistä. Tulkinta on jäänyt Suomessa liian suppeaksi.

Jotta maksutapavaihtoehtokäytäntö vastaa alkuperäistä tarkoitusta, tulee sähkömarkkinalakia muuttaa vuoden 2013 hallituksen esityksen hengessä (HE 20/2013 vp). Sähkömarkkinalain 57 §:ään jakeluverkonhaltijan laskutuksesta jakeluverkossa sekä 69 §:ään vähittäismyyntin laskutuksesta on sisällytettävä säännös, joka velvoittaa tarjoamaan kuluttajille erilaisia maksutapavaihtoehtoja. Näiden maksutapaehtojen tulee käsittää sekä laskutusjakson mukaiseen kulutukseen perustuva laskutus että arvioituun todennäköiseen vuotuisen sähkönkulutukseen pohjautuva tasasuuruisiin maksueriin perustuva maksutapavaihtoehto, niin sanottu tasaerälasku. Uudistusta olisi siis se, että jakeluverkonhaltijalla ja vähittäismyyjällä olisi velvollisuus tarjota myös palvelua, jossa asiakas saisi halutessaan lyhentää vuotuista sähkölaskuaan tasasuuruisissa erissä. Vaikka kuluttaja valitsisi tasaerälaskutuksen, tulisi laskutuksen lähtökohtana yhä olla asiakkaan todettuihin lukematietoihin perustuva laskutus ja hänellä on oltava oikeus omien sähkönkulutustietojensa saantiin. Kulutuslukemat tulee tehdä vähintään kerran vuodessa tasaamaan asiakkaan todellista kulutusta. Tasaerälaskutuksesta tai muusta maksutavasta ei saa periä ylimääristä palvelumaksua. Verkonhaltijalla olisi oikeus muuttaa asiakkaalta veloitettavan tasaerän suuruutta muuttaessaan hinnoittelua tai asiakkaan vuotuisen arvioidun kulutuksen määrän muuttuessa. Ehdotettu säännös ei vaikuttaisi siihen, minkälaista jakelu- ja mittauspalvelutuotetta asiakas käyttäisi. Myös tasaeriin perustuvan maksutavan valinnut asiakas voisi kuulua erilaisten palvelujen piiriin.

Kotitalouksilla tulee olla oikeus valita itse omien tarpeidensa pohjalta tasaerälaskutuksen ja reaalikulutukseen perustuvan laskutuksen välillä. Sähkömarkkinoiden on oltava kuluttajaystävälli-

Lakialoite LA 34/2016 vp

set, ja lainsäätäjän on suojeltava heikommassa asemassa olevien kuluttajien oikeuksia. Samalla maksutapavaihtoehtoja koskevan ehdotuksen tavoitteena on myös lisätä asiakkaiden valinnanvapautta laskujen maksamisessa ja poistaa sähköyhtiöiden yksipuolisesti käyttöön ottama, pelkästään lukemalaskutukseen perustuva maksukäytäntö. Lakimuutoksen myötä sekä kuluttajilla että jakeluverkonhaltijalla ja vähittäismyyjällä on mahdollisuus myös jatkaa tunneittain mitattavalla sähkönkulutuksella, jossa mittaustiedot ovat laskutuksen perusteena. Sähkön tasaerälaskutus yhtenä vaihtoehtona toisi kuitenkin kaivattua helpotusta monien sähköasiakkaiden talouden suunnitteluun kulujen ennustettavuutta lisäämällä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

Laki

sähkömarkkinalain 57 ja 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähkömarkkinalain (588/2013) 57 §:n 1 momentti ja 69 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1430/2014, seuraavasti:

57 §

Jakeluverkonhaltijan laskutus

Jakeluverkonhaltijan on tarjottava kuluttajille erilaisia maksutapoja sähkönjakelun laskujen maksamiseen. Tarjotuissa vaihtoehtoisissa ei saa olla perusteettomia eikä eri asiakasryhmiä syrjiviä ehtoja. Maksutapoina on tarjottava ainakin laskutusjakson mukaiseen kulutukseen perustuva vaihtoehto sekä kuluttajan arvioituun todennäköiseen vuotuisen sähkönkulutukseen perustuviin tasasuuruisiin maksueriin perustuva vaihtoehto. Jos jakeluverkonhaltija tarjoaa kuluttajille ennakkomaksujärjestelmää, on järjestelmän heijastettava riittävästi kuluttajan arvioitua todennäköistä vuotuista sähkönkulutusta.

— — — — —

Lakialoite LA 34/2016 vp

69 §

Vähittäismyyjän laskutus

Vähittäismyyjän on tarjottava kuluttajille erilaisia maksutapoja sähkölaskujen maksamiseen. Tarjotuissa vaihtoehtoissa ei saa olla perusteettomia eikä eri asiakasryhmiä syrjiviä ehtoja. Maksutapoina on tarjottava ainakin laskutusjakson mukaiseen kulutukseen perustuva vaihtoehto sekä kuluttajan arvioituun todennäköiseen vuotuiseseen sähkönkulutukseen perustuviin tasasuuruisiin maksueriin perustuva vaihtoehto. Jos vähittäismyyjä tarjoaa kuluttajille ennakkomaksujärjestelmää, on järjestelmän heijastettava riittävästi kuluttajan arvioitua todennäköistä vuotuista sähkönkulutusta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

Helsingissä 25.5.2016

Antti Kaikkonen kesk
Pertti Salolainen kok
Esko Kiviranta kesk
Rami Lehto ps
Jari Ronkainen ps
Maarit Feldt-Ranta sd
Simon Elo ps
Susanna Huovinen sd